

מאת יהודה בן-צור

סיפור 'אלטלנה' - אונית רכש ועולים (גח"ל)

בתקופה שלפני מלה"ע ה-II ובמהלכה, מאוגוסט 1934 עד דצמבר 1944, פעלו שלושה גורמים בארגון ההעפלה הבלתי-לגלית מאירופה: (1) תנועת 'החלוץ' / 'המוסד לעליה ב' (30 הפלגות). (2) התנועה הרביזיוניסטית – 'עליית אף על פי' (23 הפלגות, עד אוקטובר 1940). (3) גורמים פרטיים (26 הפלגות)¹.

לקראת סיום המלחמה חידש 'המוסד' את פעילותו, שהתרכזת בהצלת ניצולי השואה ואף הרחיב אותה למגרב בצפון אפריקה. התנועה הרביזיוניסטית והגורמים הפרטיים לא חידשו את פעילותם, קרוב לודאי בשל העדר הבסיס הכלכלי שפעילותם נשענה עליו - התשלום שנדרשו המעפילים לשלם עבור הנסיעה.

רשימת הפלגות אוניות המעפילים, שבוצעו לאחר המלחמה ע"י 'המוסד לעליה ב' כוללת חריג אחד - הפלגה שאורגנה ע"י השלוחה האמריקנית של התנועה הרביזיוניסטית בראשות **הלל קוק** הידוע בכינויו "פיטר ברגסון" (ראה סיפור הפלגת 'בן הכט' - SS Abril).

משיחת **מנחם בגין**, מפקד האצ"ל ו**יצחק בן-עמי**, מבכירי אצ"ל וחבר בקבוצתו של הלל קוק, שנערכה בארץ בינואר 1947, ניתן לעמוד על עמדת האצ"ל ביחס לחידוש ההעפלה לאחר המלחמה: **"...הסכמנו שעכשיו נצטרך להשאיר זאת בעיקר ל'הגנה'. ההעפלה בשנות 8-1946 לא הייתה עוד שאלה של הצלת נפשות כבשנים 1937-1940... כל האוניות שנשיג מכאן ואילך תשמשנה להעברת אנשים חמושים..."**. הכתבה מבוססת בעיקרה על ספרו של יצחק בן-עמי².

חודשיים לאחר מכן בניו-יורק, הבהיר בן-עמי **לאברהם סטבסקי**³ את "כוונת המפקד": **"אנו שוקלים ספינות שתוכלנה להוביל אנשים ונשק..."**. בהקשר זה, ראוי לציין שבנושא זה הייתה עמדתו של **דוד בן-גוריון**, יו"ר ומחזיק תיק הביטחון בסוכנות היהודית, הפוכה. בעת מינויו של **שאול אביגור** במרץ 1948 כמרכז הרכש באירופה, הורה לו ב-ג: **"אל תערבב ציוד בהעפלה"**⁴. עמדה זו הייתה תקפה גם לאחר הסרת הסגר הבריטי והכרזת העצמאות, מחשש לחשיפת מהות ההפלגה ע"י משקיפי האו"ם.

בהתאם להנחית בגין נרכשה ביוני 1947 ע"י 'הועד העברי לשחרור לאומי' בארה"ב - ארגון מאחוריו עמדה קבוצתו של הלל קוק - נחתת מס' 138 מעודפי הצי האמריקאי, **"שמעמסה 1820 טונות עם שני דיזלים"**, בסכום של \$ 75.000⁵. עד ספטמבר נמשכו השיפוצים ו"הצוות הושלם... ומנה בסה"כ 23 איש, בהם 4 לא יהודים. **מונרו פיין**, [יהודי] אזרח אמריקאי, ששירת קודם לכן בצי האמריקאי, מונה כרב החובל. מאוחר יותר עמדו לעלות 9 אנשים נוספים מיחידות 'הארגון' [אצ"ל] באיטליה כימאים" (בן-עמי).

"באוקטובר 1947 הייתה הספינה 'אלטלנה' מוכנה להפליג... אם כי עדיין לא היו הוראות ברורות מפאריס... 'הארגון' בגולה לא היה מוכן עם אנשים מאומנים כראוי. עד כה נאגר באירופה מעט נשק... בעוד אנו ממתנים להתפתחויות באירופה, הציע סטבסקי שנעסוק חודשים אחדים במסעות מסחריים מקומיים במערב האוקיאנוס האטלנטי, כדי לכסות הוצאות... השגנו

¹ על תקופה זו, ראה דליה עופר, 'דרך ביים'. הוצ' יד יצחק בן-צבי, 1988.
² יצחק בן-עמי, 'שנות זעם - ימי תהילה', הוצאת נתיב, 1984. פרק ט', 'אלטלנה'. הקטעים המצוטטים מהספר סומנו בשמו, (בן-עמי), ללא ציון מס' העמודים.

³ אברהם סטבסקי, ממארגני 'אף על פי'. התפרסם כנאשם ברצח ארלוזורוב. נהרג על סיפון 'אלטלנה'.

⁴ ד. ב-ג, 'יומן המלחמה'. עמ' 341.

⁵ בין התורמים מאיר לנסקי המאפיונר - עו"ד שפטל בשידור טלביזיה "קריאה ראשונה", ערוץ 2 ב- 4.12.00.

תעודת רישום [פנמית] זמנית ותעודת רב-חובל פנמית למונרו פיין, שילמנו את הביטוח והספינה הפליגה... בחורף 47-48 ביקרה האוניה בקובה, איטליה, צרפת וקזבלנקה". (בן-עמי).

בזמן הוויכוחים הפנימיים הלוחטים בתוך 'הועד העברי לשחרור לאומי' בדצמבר 1947, הציע קוק, שנעמיד את 'אלטלנה' לרשות הסוכנות היהודית 'ההגנה' ע"מ שישתמשו בה להובלת 6,000 עולים והיא תעגון בת"א ב-1 בפברואר 1948, היום בו עמדו הבריטים לסגת מהאזור.⁶ רובנו לא תמכנו... בפברואר העביר הועד העברי את הפקוח על 'אלטלנה' לארגון" בגולה (בן-עמי). אליהו לנקין, מבכירי האצ"ל, מונה כמפקד הצבאי של האוניה.

"במארס 1948 החלו לנקין והמפקדה בגולה לארגן בריגאדה של חמשת אלפים עולים... על ירמה הלפרין⁷ הוטל לגייס מתנדבים... במקביל החל מ"מ על נשק עם נציגים מפולין... ככל שחלפו השבועות... התברר כי לעולם לא ישלימו את התכנית בזמן כדי להדביק את ההתפתחויות המתקדמות בא"י... קריאותיו של בגין לנשק וכספים לבשו נימה נואשת ושקלנו את

מכירתה של 'אלטלנה'... הצעה של \$ 300.000... נתקבלה החלטה פה אחד לא למכור. סטבסקי נצטווה לחפש עוד כמה מטעני-בגנות, כדי שהספינה תוכל לשאת את עצמה (בן-עמי).

ב- 25 במארס הגיש שמואל אריאל [פעיל ב'ועד העברי לשחרור לאומי', שפעל בצרפת] טיוטת הסכם מוקדמת בין הממשלה הצרפתית לבין "הארגון". נראה היה כאילו יותר לאנשים ונשק להפליג ממל צרפתי... [סיכמו], שירוכזו במהרה גברים ונשים של "הארגון" בקרבת החוף עם כל הנשק שנוכל לשים את ידנו עליו. לאחר שנדע בדיוק מתי יוסר ההסגר הבריטי או מתי נוכל לפרוץ אותו בוודאות סבירה, תפליג 'אלטלנה'. בעיני כולנו הפכה 'אלטלנה' לסמל... והיא תוביל לוחמים מאומנים ומשלוח יקר לאין ערוך של נשק לחברינו בקווי הקרב... אבל גורלה של 'אלטלנה' הוכרע ע"י אחרים" (בן-עמי).

מערכת הרכש של 'ההגנה' גילתה עניין בפעילות האצ"ל בצרפת. ב-1.4.48 דווח 'אוסקר', נציג המערכת בפאריז לשאול אביגור, שהקים את מטהו בז'נבה: "לפרדי ידיעות רבות על קניית סחורה רבה ע"י אצ"ל אצל 'פלה' [פלה פרלמן הייתה נציגת 'המוסד' בבלגיה]. יעביר לי כל הפרטים"⁸.

⁶ הצבא הבריטי פינה את גוש דן, אך הצי הבריטי המשיך בסגר עד סיום המנדט, בליל 14-15 במאי 1948.

⁷ רב החובל, שהיה ממונה על ההכשרה בבניה"ס הימי בצ'יטווקיה ומפקד הספינה 'שרה א'.

⁸ 'מחברות שאול' מס' 1 א' - 24/54/1 עמ' 22, א"צ.

מה-6 עד 9 באפריל 1948 נערכו ישיבות הוועד הפועל הציוני בארץ. "אם כי הסוכנות היהודית והוועד הלאומי אישרו לבסוף הסכם בין הכוחות המזוינים של הישוב⁹, לא השלים ב-ג מעולם עם זה... עוד ב-3 במאי 1948... היה מנוי וגמור עם מפ"מ ומפא"י להרוס את ההסכם הצבאי הגורלי... ישראל גלילי ולוי אשכול... נתמנו לעמוד בראש השיחות העתידות עם מפקדת "הארגון"... שני האנשים היו מעוניינים בחיסול ההסכם... אישית היה להם קשר הדוק מאוד עם התוצאה הסופית של מבצע 'אלטלנה' שלנו" (בן-עמי).

ב-8.4.48, דווח קוק מפריס לחבריו בוועד בניו-יורק: "... למרות מאמצים רבים בכול אירופה, ההצלחה להשיג נשק להפלגת 'אלטלנה' היא מזערית. מגעיו של סטבסקי עם מקצוענים [בתחום הנשק?] הם מצוינים... וגם הקשרים העסקיים... נותנים תקוות רבות... קוק סיכם בנימה נואשת... יתכן שאנו צריכים לשקול העמסה... בעיקר של אנשים בגיל הצבא ולנחות בת"א עוד לפני ה-15 במאי... אני מפקפק האם השלטונות המקומיים בצרפת ירשו לנו להעמיס נשק על הספינה" (בן-עמי).

"השעה הסופית התקרבה ואנחנו עדיין היינו רחוקים מלהיות מוכנים. לא התקדמנו לא עם הנשק ולא עם הציוד שאנשינו בא"י היו זקוקים לו ואף לא עם... אנשים מאומנים... ועכשיו אומר לנו קוק, שיייתכן כי נצטרך לשלוח את 'אלטלנה' לא"י בלי מטען ממשי של נשק ורק עם חלק מזער של האנשים שקיוונו להם!... יהא אשר יהא הדבר שנעשה, משימתנו המכרעת היא למצוא נשק ולהעביר אותו לא"י על 'האלטלנה' או בכל אמצעי תחבורה אחר" (בן-עמי). לימים טען שלמה אראל, מפקד חיל הים בשנות ה-60, שמנחם בגין מינה אותו כמפקד 'האלטלנה' "לכשתבוא עמוסה חיילים עבריים ונשק מכל הסוגים... והיא תיכנס לחיל הים כאונייה של האצ"ל"¹⁰.

לאחר הכרזת העצמאות, "ב-16 במאי 1948 הצהיר הוועד העברי בני-יורק... כי אין עוד צורך בתנועת שחרור בגולה... משימתנו כשליחי "הארגון" התקרבה לסיומה ו'האלטלנה', שכונתה לכבודו של ז'בוטינסקי, נועדה לשמש השיא לכך". באותו לילה זימן בגין פגישה, שהוגדרה כידידותית, בה נוכחו מטעם האצ"ל גם מרידור, לנדוי וכ"ץ עם נציגי משה"ב אשכול, גלילי ודוד הכהן: "מפקדי 'הארגון' עידכנו [אותם] לגבי 'האלטלנה', כשהם מזכירים את המחסור בכספים הדרושים כדי להשלים מספר רכישות נשק... וכי נוסף ל-1.000 אנשים של ה"ארגון" יוכלו הספינה לשאת אלף עד אלפיים חברים של "ההגנה" ומיטען גדול של נשק. תמורת השימוש בספינה, הציע "הארגון" כי ינתנו לו כספים כדי לרכוש נשק נוסף" (בן-עמי). גרסתו של ב-ג לפגישה זו שונה במקצת: "באחת בלילה הוזעקו ישראל גלילי ושקולניק לבגין. הציע להם לקנות ספינה שלהם ברבע מיליון [\$] ובשכר זה יקנה נשק"¹¹. האם מדובר בדמי שימוש או בהצעת מכירה?

"אנשי 'ההגנה' באירופה נצטוו לבדוק הצעות לשימוש משותף ב'אלטלנה'. תוך ימים אחדים ערכו בקור ידידותי על 'האלטלנה' במארסיי. אחרי בדיקה מקיפה... בהנחייתו של פיין, הם נשאו... במגע עם סטבסקי. אח"כ ניתק לפתע המגע... כאשר "ההגנה" דחתה את הצעתו של בגין לש"פ במבצע 'אלטלנה', הוסכם ש"הארגון" יפעל על דעת עצמו וימסור למשה"ב ידיעות על ההתפתחויות... מאז הגשת טיוטת ההסכם ב-25 במרץ 1948 ולמרות כל הכוונות הטובות וההבטחות [של הצרפתים]... לא קרה שום דבר ממשי במשך שבועות ו'אלטלנה' המשיכה לקרר את מכוונתיה במארסיי¹². "הארגון" בגולה המשיך לצבור כמויות צנועות של נשק... אור ל-16 במאי 1948, השיג אריאל בפאריס פריצת-דרך בשיחותיו... אף על פי כן לא היתה צרפת מוכנה לשים את חתימתה על הסכם רשמי עם ארגון מרי מחתרתי... ב-23 במאי [בעקבות פלישת צבאות-ערב] הודיע ביד, שר החוץ, לאריאל כי הממשלה הצרפתית תיתן את הנשק ל"ארגון"

⁹ הכוונה לחופש הפעולה שניתן לאצ"ל וללח"י בירושלים, שנועדה ע"י האו"ם להיות עיר בינ"ל.

¹⁰ שלמה אראל, "לפניך הים", הוצאת משה"ב 1998 עמ' 4-122.

¹¹ ב-ג, יומן המלחמה, עמ' 429.

¹² אחד מקציני האוניה, אנוש שטמפפר, שב-1946 הפליג בחיים ארלוזורוב מארה"ב למרסיי, שוכנע ע"י כמה מידידיו מהפלי"ם לנטוש את 'אלטלנה' ולעבור לשירות 'המוסד לעליה ב'.

במתנה... בכמה משלוחים. לאחר ש'אלטלנה' תפרוק את מיטענה הראשון, היא תשוב... לקבל נשק נוסף... כבד יותר..." (בן-עמי).

"ב- 1 ביוני 1948... נפגשו בגין גילי ועוזריהם כדי לסכם את ההסכם אשר ימזג את "הארגון" עם צה"ל... יוקמו גדודים מיוחדים מתוך "הארגון" וכל הנשק יועבר לשליטת צה"ל... "הארגון" יפסיק לפעול כגוף צבאי עצמאי... [לא] כולל את ירושלים... ב-5 ביוני הגיעו ארצה כמה ממנהיגי "הארגון" בגולה: "הייתה פגישה נרגשת – ואז הייתה שאלתו הראשונה של בגין: האם אלטלנה מגיעה ומה תביא? ... ובן-אליעזר¹³ לא הגביר את האמון כאשר [השיב] שעדיין איננו יודעים בדיוק מה תישא... עד שהנשק יסופק ממש... ושהדבר נראה סופי והנשק יגיע כל יום... על כן מוטב שנתכנן... נמל פריקה..." (בן-עמי).

"בגין הסביר את ההסכם מה-1 ביוני עם 'ההגנה' וצה"ל. הוא רצה להעביר מיד לאיש הקשר של משה"ב את הידיעה... בן-אליעזר... היה חשדן כדי שימחר [להעביר] אליהם מידע רגיש... אחרי דיון קצר הסכים בגין... לחכות לאישור נוסף על המטען ועל תאריך בואה... לפני שתימסר ידיעה... למשה"ב..." (בן-עמי).

"מארסיי" המשלוחים הראשונים החלו להגיע למחסנים... של הצבא הצרפתי. אריאל טלפן... ללנקין כי הכל מתקדם יפה. פאריס הבריקה... לת"א: חלק מהמשלוח הצרפתי הגיע. מצפים לנוסף... יציאה אפשרית ב- 7 או ב- 8 ביוני 1948... תל-אביב גרמנט¹⁴ וראש המבצעים... פגלין סקרו את החוף מת"א לחיפה. הוכנה מפה [של חופי נחיתה] בצופן... גרמנט ייקח אותה חזרה לפאריס... המפקדה בגולה קיבלה דו"חות מנוגדים... האפשרות להפסקת אש נראית כגוברת [מאידך] נודע... על דו"חות של המודיעין האמריקני... שהכוחות הישראליים עומדים בפני מפלה... המצב היה מסוכן והנשק שתוביל 'אלטלנה' היה אמור להכריע. עם כמעט 1,000 גברים ונשים... והנשק של "הארגון"... הנמצא כבר באוניה, החליטה המפקדה בגולה להסתכן ולחכות... שהצרפתים יסיימו את אספקת הנשק שלהם. נשלח מכתב לבגין על ידי בלדר... יתכן שהמכתב... לא יגיע לבגין לפני ההפלגה. בגין הבריק שגרמנט יהיה בפאריס ב- 9 בחודש יוני" (בן-עמי).

"8 ביוני מארסיי" ויכוח לוחט בין לנקין וקוק בשאלה מי יפליג ב'אלטלנה'... לייצג את הועד העברי והאנשים בארה"ב שאספו את הכסף כדי לאפשר את 'אלטלנה'. הפשרה – 'מייק', כינויו של בן-עמי... 9 ביוני פורט דה בוק. טור משאיות צבא צרפתיות התקדם... לאיזור הנמל החשוך... הסרן שהוביל... הצדיע [לאריאל]... אני לרשותך. איפה עלינו לפרוק? 10 ביוני. עליתי על 'אלטלנה'... לנקין, קוק, פיין וסטבסקי היו על האוניה. עדיין עסקו בהטענה... פיין אמר לי, כי יום לפני שהגיע הנשק הצרפתי, נשבר... ארגז נשק... הסוורים [הצפון-אפריקניים] עזבו... ונראה צלם המצלם את הנשק הצרפתי... נקטנו, אנחנו והצרפתים אמצעי בטחון יותר חמורים... ירדתי [מהספינה], היו כמה חצי-זחלים ומאות ארגזי נשק, תחמושת ופיצוצות מטוסים... ב- 11 ביוני [חזרתי] ועליתי על האוניה... הוקצב לי ערסל בתא קטן על-יד חדר האלחוט, שהייתי צריך לחלקו עם גרמנט, שחזר... מישראל... והביא הוראות בדבר מקום הנחיתה - ...מול רחוב פרישמן בלב ת"א... איש מאתנו לא הקדיש מחשבה רצינית [לאפשרות של] דחיית ההפלגה, בין אם קיימת הפסקת אש או לא¹⁵, אם... הפלגתנו תגרום לעימות עם האו"מ, נוכל לעגון בחיפה¹⁶ או בת"א ולחכות לסיום המו"מ המדיני... " (בן-עמי).

פאריס 11 ביוני. בצהרים מברק שני גלוי מנציגי "ההגנה" לארץ: "...אתמול הטעינו הפורשים את מטענם על ספינתם בפורט דה בוק... ימים אחדים לפני כן מסר מרק קאהן, יועצו של בגין, לקונסול הכללי הישראלי בפאריס רשימה של הנוסעים הם זקוקים לאשרת כניסה [קבע הקונסול]... לבסוף עלו האנשים על האוניה... לראש המודיעין במפעל העלייה של 'ההגנה', חיים

¹³ חבר הנהגת אצ"ל. פעיל בועד העברי לשחרור לאומי בארה"ב.

¹⁴ פעיל האצ"ל, חבר בועד העברי לשחרור לאומי בארה"ב.

¹⁵ ההפוגה הראשונה החלה ב-12 ביוני 1948.

¹⁶ הצי הבריטי החזיק בנמל עד 30.6.48. בשני הנמלים הוצבו משקיפי או"מ.

בן מנחם¹⁷ [הייתה] תכנית מוכנה לביצוע למנוע את הפלגתה של 'אלטלנה', אולם הפקודה לבצע לא ניתנה לו מעולם... השלטונות הצרפתיים נעשו יותר ויותר עצבניים. הם רצו כי הנווט יוציא את הספינה לפני רדת החשיכה... בשעה 8 בערב [יום ו' 11 ביוני 1948]... הסתלקה 'אלטלנה' שלנו באיטיות מהמזח... האלחוטאי ניסה להתקשר עם ישראל ושוב ללא הצלחה... [בחצות, חדשות ה-B.B.C]: "הפסקת האש קיבלה תוקף בא"י... ספינה של "הארגון" הפליגה מפורט דה בוק עם נשק ומאות אנשים" (בן-עמי).

12 ביוני ת"א: "השידור של ה-B.B.C. ... נשמע גם בישראל... בגין היה מודאג. הוא לא רצה להיחשב אחראי להפרת הפסקת האש... החליט לעצור את הספינה... **צפורה**¹⁸... נצטוותה לשדר בלי הרף... התרחקו – חכו להוראות. הוא הבריק גם לפאריס... 'אלטלנה' אינה יכולה לשוב עכשיו הביתה. מדוע עזבה? ... **פאריס: "כ"ץ**... ממונה על המטה הפאריסאי קיבל את מיברקו הקשה של בגין... הציע להסדיר שהספינה תעגון באורח זמני ביוגוסלביה. קוק... הפציר בכ"ץ, שלא יורה לספינה להפליג... כיון שזאת ארץ קומוניסטית, עלול הדבר להביך את הצרפתים. קוק עלה על המטוס הבא לשכנע את בגין... במקרה הגרוע... שהספינה תחזור לצרפת...". (בן-עמי).

במהלך ההפלגה: "12 ביוני... קשר האלחוט שלנו דומם. שום מגע עם פאריס, שום שדרים מישראל... לנקין [המפקד] ופיין [רב החובל] היו מודאגים... לא היתה לנו שיטת קשר אחרת... אם לא... נקבל הוראות אחרות... נתקדם לרח' פרישמן... היו לנו בעומק לבנו... חששות לגבי בטחון המיבצע... כמה נוסעים יודעים לשחות? למעשה אף אחד... יש די חגורות הצלה... במשך היום הולחמו כנים למכונות-יריה... כמה... יודעים איך להשתמש? ... מעטים בלבד... באשר לנוסעים, "החייילים... היו אולי לא מאומנים כראוי בשימוש בנשק, אבל היו להם המורל והמסירות הגבוהים... הגולה היתה מיוצגת במלואה. היו לנו אנשים מ-15 ארצות, בסך הכל 820 גברים ו-120 נשים [סה"כ 940]... החלטנו לנצל את הימים לפני שנגיע לישראל... לתרגילים אנטי-אוויריים... לא יכולנו לתת להם הרבה אמונים בשטח כה מצומצם" (בן-עמי).

ובינתיים, החיים עושים את שלהם: "ערכנו טקס נשואים. הקברניט פיין במדים לבנים רשמיים ניהל את הטקס. זאב ומוניק נישאו בהתאם לחוק האזרחי המחייב בים"¹⁹.

ניו-יורק, יום א' 13 ביוני: "הניו-יורק טיימס" פירסם... שתי אוניות עולים חומקות מנמלים צרפתיים... נושאות קרוב ל-1.000 אזרחים חדשים לישראל... ספינת הנחיתה 'אלטלנה' עזבה את פורט דה בוק עם 800 מתנדבים יהודים ומשלוח של נשק... בעת ובעונה אחת הפליגה [מפרשית] 'מארי אניק', לאומיות בלתי ידועה, עם 150 גברים, נשים וילדים... מלה-סיוטה, 25 מילין ממארסי... אנשינו בני-יורק... לא הבינו מדוע הייתה צריכה "ההגנה" לשלוח... בחשכת הליל – אלא אם כן גם "מארי אניק" נשאה גברים בגיל צבא ונשק, שנאסרו [ליבוא] לפני הפסקת האש מה-11 ביוני" (בן-עמי). 'מארי אניק' הינה ספינת המעפילים 'הפורצים', שהצליחה לפרוץ את הסגר הבריטי בדצמבר 1947 וחזרה שנית עם עולים לאחר הכרזת העצמאות כשהיא נושאת דגל צרפתי.

תקשורת עם הספינה. "13 ביוני אחר חצות... חדר האלחוט, שם ניסה לנקין שוב להשיג את פאריס או ישראל. לפתע קרא קול אשה ל'אלטלנה'... התרחקו... התרחקו... חכו להוראות... האלחוט נשתתק שוב. היינו נבוכים... למה לא נוכל לנחות בת"א? ... בחרנו להפליג במלוא המהירות קדימה לעבר ישראל... 14 קשר לשעה. המנועים פעלו היטב ואנו קווינו לחידוש הקשר האלחוטי לאחר שנתקרב לחוף" (בן-עמי).

"תל-אביב: "שר הפנים... בגין אמר לו כי הספינה הפליגה בלי רשותו והוא שלח הוראות שהספינה "תתרחק"... באוניה צווה לנקין לצמצם את מנות המזון והמים... **14 ביוני**... יום בלי אירועים... מה אנו מובילים. מתנתנו מהצרפתים הייתה ניכרת: 5.000 רובי "אנפילד"; 6 חצי-

¹⁷ ראש הש"י של "ההגנה" באירופה. "זר לא יבין", עמ' 17.

¹⁸ אליהו לנקין, 'סיפורו של מפקד אלטלנה'. הוצ' הדר 1974, עמ' 312, מציון: "הכרתי את קולה של יעל- מזכירת המטה הארצי". יתכן ומדובר בכינוי של צפורה.

¹⁹ את טקס החתונה מתאר גם אליהו לנקין, עמ' 312.

זחלים משוריינים; 300 מקלעי "ברן"; 150 "שפנדאו" וכמה אלפי פצצות אויר. הנשק שקנה "הארגון" בכספיו: מאות רובים, תת-מקלעים, בזוקות... נ.ט. ... תחמושת וחומרי נפץ... הובלנו גם 50 ארגזי נשק ל"לח"י, כמעשה נימוס. הכול ביחד הספיק כדי לצייד 6 גדודים" (בן-עמי).
 "15 ביוני... עכשיו היה כבר ברור למפקדת "הארגון" שהספינה ממשיכה בנתיבה לעבר ישראל. לא נתקבל שום אישור מ'אלטלנה', שקיבלה את ההוראות להתרחק. בגין הבין שיש לדווח על כך למשה"ב.

16 ביוני. "תוך שלושה ימים צפינו שנהיה מול החוף של ארץ-ישראל... בגין הזמין את גלילי, אשכול ודוד הכהן לפגישה דחופה... [עם] בגין, בן-אליעזר, מרידור, לנדוי ופגלין. הם ניגשו מיד לנושא העיקרי... נוכח הפסקת האש, היש ברצון הממשלה להתיר לספינה לנחות או האם עליהם להחזירה לצרפת או להפנותה לנמל אחר? בגין לא ידע, ש'ההגנה' מחכה לאוניה משלה, נושאת נשק, שיש לפרוק אותו בבת-ים... תוך שלושה ימים²⁰... הוא לא ידע [שבידי "ההגנה" היו] כל הפרטים... על המיטען והנוסעים... [ועל] התכנית לחבל ב'אלטלנה' לפני הפלגתה... אשכול חזר בתוקף על האזהרות... שאסור להביא יחד אנשים ונשק... ואז שאל גלילי: התהיו מוכנים למכור לנו את הנשק? בגין... השיב... הנשק קדוש, הוא שייך לאומה... גלילי סיכם באומרו שידווח על כל זה לשר הביטחון". (בן-עמי).

באותו יום, 16 ביוני, רשם ב-ג ביומנו את הדו"ח על הפגישה הנ"ל, דו"ח ראשון על 'אלטלנה': "מחר-מחרתיים צריכה להגיע אוניה שלהם, 4,500 טון, פולשת, המביאה 800-900 איש, 5,000 רובים, 250 ברנים, 5 מיליון כדורים, 50 בזוקות ו-10 נושאי ברנים. זיפשטיין, מנהל נמל ת"א, מניח שבליה אפשר יהיה להוריד הכל. לדעתי אין לסכן נמל ת"א [ששימש כיעד לפריקת אוניות הרכש, מאז 1.4.48]. אין להחזיר אותם. יש להעלותם לחוף לא ידוע"²¹. "לפני השעה 10 בבוקר טלפן גלילי לבגין: מסכימים לבואה... מהר ככל האפשר... ספקותיו של בן-אליעזר החלו להיעלם, הוחלט שהוא ישוב מיד לפאריס כדי להכין את המסע השני עם הנשק הכבד". (בן-עמי).

17 ביוני. "עם 'אלטלנה' עדיין [אין] שום קשר... גלילי היה משוכנע ש"הארגון" משקר באומרו שאין לו קשר אתנו... הורה שמטוס ימריא ביום המחרת... כדי לחפש אותנו... דוד הכהן ופנחס וזה [מפקד יח' הרכש של 'ההגנה' צה"ל]... המליצו שהספינה תיפרק בכפר ויתקין... בגין לא ראה שום סיבה להתנגד... ביקש שאנשי צה"ל יהיו נוכחים בפריקה... הוסכם על כך. אחרי זה היה סלע מחלוקת. "הארגון" הציע כי הנשק יאוחסן... כשאנשי צה"ל ו"הארגון" שומרים... ביחד. נציגי משה"ב דחו... נקבעה פגישה נוספת". (בן-עמי).

18 ביוני. ["אלטלנה"] במרחק יום מת"א [מודאגים בשל חוסר הקשר]... צפורה... צמודה למשדר... מבלי שתקבל תשובה מ'אלטלנה'. בגין נפגש שוב עם כהן וזה... עלתה בעיית חלוקת הנשק. בגין הציע כי 20% יימסרו ליחידות "הארגון"... בירושלים... את העודף רצה לגדודי "הארגון" המצורפים לצה"ל... גלילי הסכים ל... 20% לירושלים, אבל דחה את הדרישה ש-30% יימסרו לגדוד "הארגון" שבצה"ל²². יותר מאוחר טען כי משמעות [הסכם ה-20%]... הייתה נשק לכל היחידות הלוחמות בירושלים. התפתח וויכוח... שום דבר לא סודר... התנהלו שיחות נוספות בטלפון... בגין טען והפציר... אבל גלילי עמד על העברת הבעלות על הנשק לידי צה"ל ללא שום תנאים... בשלב זה הגיעו השיחות לנקודת קיפאון". (בן-עמי).

19 ביוני. "לפתע שמענו את... קולה של צפורה... נצטוונו להתקדם לכפר ויתקין... הידיעה פשטה בכל הספינה. יצרנו מגע עם ישראל!... ת"א... אחרי שצפורה כוננה מגע אלחוט בלתי פוסק עם 'אלטלנה'... נכנס קוק לחדרו של בגין... בגין בטלפון [לגלילי] סיכם את עמדתו...

²⁰ ב-22.6, הגיעה ספינת הרכש Inaco וב-27.6, Maestralle. שתיהן הצליחו לפרוק את המטען במעגן ת"א (בחוף בת-ים אין אפשרות לפריקת אוניות משא).

²¹ יומן המלחמה, עמ' 522.

²² עמיצור אילן, עמ' 5-204, טוען שההסכם עם אצ"ל "נכשל, משום שהאצ"ל דרש כי חלק מנשק זה יימסר ליחידות הנפרדות בירושלים וממשלת ישראל התנגדה לכך נחרצות".

20% [של הנשק] ל"ארגון" בירושלים ו- 80% ליחידות הארגון בצבא... קוק התפרץ. איך אנו יכולים...? ליצור תקדים... שנשק... יחולק לפי מכסות? ירושלים, בסדר... אבל בצבא? ... קוק תבע מבגין לתקן את הודעתו לגילי [ובגין הסכים]... בשעה 3 בלילה [20 ביוני 1948]... פיין נגח את 'אלטלנה'... אל תוך החוף [בכפר ויתקין] ". (בן-עמי).

20 ביוני "לפנות בוקר... סירות מעטות קטנות חיכו לנו, נהיה זקוקים לשעות להוריד את האנשים והרבה יותר למטען... ניסינו להבין איך נבצע את הפריקה... בגין קרא מהחוף: צאו וחיזרו בלילה... הפלגנו ישר החוצה... אח"כ טלפן בגין לגילי ודווח על האירועים... וכי הספינה תשוב... בלילה... (בן-עמי). "באותו יום התכנסה הממשלה לדון באוניה 'אלטלנה', אך אין על כך רישום ביומן"²³. לדברי בן-עמי "החליטו ב-ג ושרת להודיע לשרים... על ההתפתחויות עם 'אלטלנה'... החליטו להסמך את ידין... למסור אזהרות ל"ארגון" ואם הדבר יהיה בלתי נמנע – להשתמש בכח". במשך היום שוטטה 'אלטלנה' הרחק מהחוף וחזרה לאחר חשיכה: "נגענו בקרקעית בשעה 9 בערב, כ- 30 מטר מהחוף... תוך רגעים אחדים הגיע בגין בסירת-מנוע... הנחיתה החלה במהומה רבה, כשהאנשים נדחקים קדימה... באיטיות נשאו הסירות המעטות את האנשים... האוטובוסים... עזבו את המקום מיד לאחר שנתמלאו" (בן-עמי).

21 ביוני "זמן קצר אחרי חצות היו כבר כל האנשים בחוף, פרט למחלקה... שנשארה כדי לעזור... פריקת המטען החלה... ודבר זה סיים את תפקידי על 'אלטלנה'... הלכתי... כשאני תוהה כמה זמן יידרש כדי לפרוק את המטען עם אנשים וסירות כה מעטים וללא מנופים כבדים כדי לטפל בחצאי-הזחלים... יתכן ואשוב לצרפת, כדי לקחת את "החומר האמיתי", החימוש הכבד למסע השני". (בן-עמי).

"מטה צה"ל. גילי וידין... פקודה אישית וסודית ביותר ניתנה למפקד שתי החטיבות הכוללות גדודים של "הארגון"... לרגל אפשרות של התקוממות... בעקב פעולות... החל מהלילה, עליך לנקוט... שהגדודים הנ"ל לא יוכלו לבצע את ההתקוממות... דן אבן, מח"ט אלכסנדרוני [אמר] לאנשיו... [מטרתנו] לאלץ את "הארגון" למסור לצבא את הנשק שהגיע על הנחתת... שתי קורבטות של הצי הישראלי... נצטוו... לעקוב אחר 'אלטלנה'... בוריס סניור... מפקד שדה התעופה [דב] נצטוו להכין כמה ממטוסיו, כדי להפציץ את 'אלטלנה'... עד שהצליח להפוך את המשימה לטיסת מעקב... עד השעות המוקדמות של הבוקר [22 ביוני] היה כבר ויתקין חסום... 'אלטלנה' והאנשים על החוף היו עכשיו מבודדים... " (בן-עמי).

"במרחק [מה] התנהל דו-שיח מתוח בין בגין ו'גילי' פגלין, שעמד בראש המבצע בחוף. בגין שאל... מדוע חוזרת סירת המנוע לספינה עם נשק... ופגלין אמר שהוא צווה... להביא את כל האנשים שעל החוף חזרה לספינה. ואז? שאל בגין... פגלין השיב:... לחכות עד סיומה של הפסקת האש או לנחות בעזה או אל עריש, יש לנו די כוח כדי לכבוש... בגין חלק בתוקף על דעתו: הבעיה שלנו היא עם האו"ם. לצבא אין שום כוונות רעות כלפינו... בגין שיחרר [את פגלין] מתפקידו. מרידור קיבל את הפקוד... " (בן-עמי).

פאריס, 21 ביוני "בן-אליעזר שחזר מישראל ב- 19 ביוני כתב להארי סלדן בניו-יורק... לצבא עצמו אין נשק... השערורייה הגדולה ביותר מצד המנהיגות... ביום אחרי הפינוי הבריטי ב-15 במאי... הייתה עדיין 'ההגנה' בעצם בלתי-מזוינת". (בן-עמי). בן אליעזר לא היה מודע לעובדות. עד 15 במאי הגיעו 3 אוניות רכש של 'ההגנה' ועד הגעת 'אלטלנה' עוד 6. התשיעית, עם 10,000 רובים ו- 3,300 מקלעים ותחמושת, הגיעה כמה ימים לאחר אירועי 'אלטלנה' (הייתה לי הזכות להיות אחד המלווים של אוניה זו. י. ב-צ).

חוף כפר ויתקין "8 בערב... העפתי מבט לעבר 'אלטלנה'. היא עסקה... בסגירת השערים [הדלתות של מחסן הנחתת] תוך דקות היינו במצב של מצור. היריות באו בעיקרן מהיבשה... בעוד 'אלטלנה' מפליגה לים, ראיתי את סירת-המנוע יוצאת מהמזח עם מספר אנשים עליה. "האלטלנה" פנתה לאט דרומה, בעוד כדורים נותבים זורמים לעברה מהקורבטות... אריאלי... עידכן אותי... בפגישה של בגין, מרידור... לפני היריות, הוחלט להעביר את 'אלטלנה' לת"א". (בן-עמי).

²³ 'יומן המלחמה' – הערת מערכת, עמ' 538.

22 ביוני: "הספינה המשיכה במלוא המהירות דרומה, כשהיא משאירה את הקורבטות מאחוריה... היא הגיעה לת"א בשעות המוקדמות... התקרבה לראש רחוב פרישמן ונצמדה לשרידים של 'טייגר היל', ספינת המעפילים... בגין ולנקין השתמשו ברמקולים [לקשר עם החוף] אל תפתחו באש... הבאנו נשק לעצמנו ולכם. בואו וקחו אותו. לא הייתה שום תגובה... החליטו לנקין ובגין לשלוח את סירת המנוע לחוף עם כתריסר אנשים, נשק... ולנסות ליצור מגע עם אנשי צה"ל... סירת המנוע ביצעה מסע מוצלח אחד לחוף ופרקה את נשקה... [בינתיים] צה"ל... אספו מול החוף של כפר ויתקין... בסה"כ כ- 1/4 מהנשק שהובלנו". (בן-עמי).

מול חוף ת"א התפתח עימות חריף בין כוחות צה"ל והאצ"ל, שהביא להשמדת 'אלטלנה' ב-22 ביוני 1948 ולאובדן חיי אדם וחלק מהנשק.²⁴ מאחר ומטרת הכתבה הזאת היא רק לתאר את חלקה של 'אלטלנה' בהבאת נשק ועולים לישראל, לא מוצגים בה פרטי העימות בחוף ת"א והפולמוס הפוליטי הקשה שהתעורר בעקבותיו ("פרשת אלטלנה").

רשימת הנשק ב'אלטלנה'

נלקח ע"י צה"ל ב-24.8.48 בתפוזי: 24.8.48.

מ"מ	מספר לאלטלנה	מספר	תיאור
1		1	מכונת ירייה
2		2	"
1		1	"
1		1	"
200	10	190	מכונת הנשק ברג
1		1	קולע ברז
1		1	קולע ברז כבי
1		1	קולע 2 אנג
3		3	קולע 3 אנג
3135	10	3121	קולע 2 אנג
10		10	קולע 2 אנג
110		110	קולע 2 אנג
4		4	קולע 2 אנג
513		513	קולע 2 אנג
942	300	642	קולע 2 אנג
286		286	קולע 2 אנג
30		30	קולע 2 אנג
15		15	קולע 2 אנג
13		13	קולע 2 אנג
1		1	קולע 2 אנג
6		6	קולע 2 אנג
4		4	קולע 2 אנג
1		1	קולע 2 אנג
1,926,244	200,000	1,726,244	קולע 2 אנג
145,000		145,000	קולע 2 אנג

סה"כ כלי נשק: 1,871,244

מספר הנשק של אלטלנה / שהוכנס למחסן חיל החימוש של צה"ל
או נספר להתיבה. אלכסנדרוביץ.

224

פיני זזה, מנהל יחידת הרכש של 'ההגנה/משה"ב היה מעורב בפרשה. סיפורו מפורט בספרו 'המשימה רכש', הוצאת 'מערכות' 1966, הפרק 'בחשאי ובקול-תרועה'.

²⁴למעוניינים בפרטי הפולמוס מנקודת הראות השונה של "השמאל" ו"הימין", מוצע לעיין בספר 'אלטלנה' של ברנר אורי, הקיבוץ המאוחד ונקדימון שלמה, ירושלים. שני הספרים הוצאו לאור ב-1978.